

DOI 10.34132/mspc2025.02.13.44

Ольга Чернякова

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПРОФЕСІЙНОЮ ПІДГОТОВКОЮ ЖІНОК В УКРАЇНІ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ І ЗАГРОЗ

Розглянуто актуальні питання публічного управління професійною підготовкою жінок в Україні в умовах воєнного стану, трансформації ринку праці та галузей економіки, формування пріоритетних напрямів регулювання ринку освітніх послуг та зайнятості жінок. Наголошено на необхідності розроблення механізму удосконалення професійної підготовки та зайнятості жіночого населення в Україні в умовах воєнного стану та у поствоєнний період на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівні, здатних забезпечити збалансованість ринку праці та освітніх послуг, враховуючи значну кількість жінок, які стають головними годувальницями сімей, інтегруються в нові професійні сфери або повертаються до роботи після перерви, спричиненої війною.

Ключові слова: механізми, державна політика, публічне управління, професійна підготовка, воєнний стан, поствоєнний період, ринок праці, ринок освітніх послуг, безробіття, навчання жінок, зайнятість.

Соціально-економічні зміни, спричинені війною, створюють нові виклики для професійної підготовки жінок в Україні. Військові дії значно впливають на ринок праці, соціальні інститути та гендерну рівність, що вимагає оперативної адаптації державних механізмів підтримки. У повоєнний період відновлення економіки та соціальної інфраструктури публічне управління потребує зосередження зусиль на забезпеченні доступу жінок до якісної професійної освіти й адаптації до нових умов.

Війна в Україні глибоко вплинула на соціально-економічне становище жінок та чоловіків. За даними UN Women, понад 1,8 мільйона жінок стали внутрішньо переміщеними особами, а майже 6,7 мільйона потребують гуманітарної допомоги. Гендерна нерівність в умовах війни лише посилилася: рівень безробіття серед жінок значно перевищив чоловічий, а гендерний розрив у заробітній платі подвоївся з 2021 року і досяг 41,4 % у 2023 році [1].

Через мобілізацію чоловіків український ринок праці зазнав значного дефіциту кадрів, що змушує роботодавців активно залучати жінок до нетипових для них галузей, таких як будівництво, транспорт наземний, підземний, гірничовидобувна, гірничометалургійна промисловість [2].

У контексті сучасних викликів, спричинених війною, професійна підготовка жінок постає ключовим елементом забезпечення стійкого розвитку держави. Водночас, військові дії спричиняють структурні зміни на ринку праці, вимагаючи нових підходів до підготовки кадрів.

Досвід інших країн, які пережили військові конфлікти, свідчить про важливість розвитку системи професійної підготовки жінок та системного підходу до перекваліфікації жіночої робочої сили, зокрема у сферах, які сприяють економічному зростанню.

Передусім, підприємства України активно долучаються до програми навчання жінок за традиційно чоловічими професіями. Важливим у цьому аспекті є ініціатива Державної служби зайнятості України, яка дає жінкам можливість здобути нові професії та навички, а роботодавцям – залучити кваліфікованих працівників. Навчання жінок відбувається за експериментальним проектом, метою реалізації якого є забезпечення ринку праці кваліфікованими кадрами, підтримання конкурентоспроможності жінок, які проходять професійне навчання, для працевлаштування у сферах, де вони були традиційно недостатньо представлені [3].

Закономірно, що жінки все більше опановують професії, які раніше вважалися суто чоловічими: верстатниця широкого профілю, водійка автотранспортних засобів, водійка навантажувача, водійка трамвая, тролейбуса, електромонтерка, охоронниця, помічниця машиніста електровоза, тепловоза, монтажниця систем утеплення будівель, слюсарка, теслярка, трактористка тощо.

Професійне навчання не організовується на територіях, які розташовані в районах проведення воєнних (бойових) дій або які перебувають в тимчасовій окупації, оточенні (відповідно до затвердженого наказом Міністерства розвитку громад та територій України від 28.02.2025 № 376 [4]. Перелік професій

оприлюднюється на офіційному веб-сайті Центру зайнятості. Програми підготовки пропонують навчання за 31 професією. Термін навчання до 10 місяців. Вартість навчання покривається за рахунок коштів Фонду соціального страхування.

Не дивлячись на роботу, що проводиться, проблема залишається дуже актуальною. Для вирішення питань, пов'язаних із зайнятістю жінок в Україні в умовах воєнного стану, на нашу думку, необхідно:

- проводити політику соціального забезпечення та соціальної допомоги з урахуванням соціальних інтересів і потреб різних категорій осіб як жінок, так і чоловіків;
- стимулювати роботодавців, замовників підготовки кадрів до залучення жінок (пільгове оподаткування);
- встановити квоту для жінок при створенні нових робочих місць на виробництві та у сфері послуг;
- підтримувати молодіжне підприємництво.

Проведений нами аналіз свідчить, що попри позитивні зміни, жінки при опануванні виробничих професій стикаються з труднощами, серед яких превалюють гендерні стереотипи про «чоловічі» професії, наявною є відсутність достатньої кількості наставниць та необхідність адаптації робочих місць до фізичних особливостей працівниць. Професійна освіта в Україні залишається недостатньо гнучкою та мало зорієнтованою на потреби жінок, особливо внутрішньо переміщених осіб, матерів та представниць старших вікових груп. Водночас міжнародний досвід свідчить, що саме гендерно-чутлива реформа професійної підготовки і навчання може стати ключовим рішенням до стійкого економічного відновлення.

Разом з тим, у нових соціально-економічних умовах, в умовах воєнного стану, трансформації ринку праці та галузей економіки, в Україні зростає актуальність публічного управління професійною підготовкою та навчанням жінок, оскільки підвищення конкурентоспроможності національної економіки неможливе без радикальних змін у відтворенні та ефективному використанні людської праці, інноваційному розвитку сфери зайнятості населення та надання освітніх послуг.

Насамперед, головними функціями органів публічного управління щодо здійснення політики професійної підготовки жінок в Україні є: визначення мети і завдань державного управління професійною підготовкою, навчанням та зайнятістю жінок; формування стратегії, поточних і довгострокових програм навчання жінок; координація інтересів всіх суб'єктів державного управління процесом навчання та зайнятості жінок; стимулювання процесів соціально-економічного розвитку для вирішення проблем навчання та зайнятості жінок; моніторинг і аналіз результатів політики професійного навчання жінок; контроль виконання визначених завдань.

Безумовно, суттєвого підсилення потребують такі функції публічного управління професійною підготовкою жіночого населення України в умовах воєнного стану, трансформації ринку праці та галузей економіки, як: формування пріоритетних напрямів регулювання ринку освітніх послуг та зайнятості жінок, складання прогнозу динаміки ринку праці; організація постійного моніторингу створення робочих місць для жінок; визначення обсягу і напрямів професійної підготовки жінок; створення повноцінної системи їх навчання і підвищення кваліфікацій впродовж всього трудового життя; створення і постійне оновлення в регіонах єдиної інформаційної бази про ринок праці, найбільш необхідні і прийнятні професії, можливості їх здобуття і працевлаштування.

Цілком очевидно, що потребує розроблення та впровадження дієвого механізму навчання, перепідготовки та підвищення кваліфікації жінок та достатнього рівня їх ресурсного забезпечення: правового, фінансового, адміністративного, організаційного, наукового, інформаційного щодо зайнятості жіночого населення в Україні в умовах воєнного стану та у поствоєнний період на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях, здатних забезпечити збалансованість ринку праці та освітніх послуг, враховуючи значну кількість жінок, які стають головними годувальницями сімей, інтегруються в нові професійні сфери або повертаються до роботи після перерви, спричиненої війною.

Водночас слід зазначити, що в Україні впроваджується реформа освітньої галузі шляхом модернізації професійної освіти, однак проведені дослідження свідчать про відсутність цілеспрямованої гендерної аналітики в освітній політиці. Поширеною є проблема нестачі гнучких форм навчання, особливо для матерів і тих, хто вимушено переїхав у нові регіони та не має доступу до дитячих садків, транспорту або житла поруч, закладів та установ освіти.

Актуальним є також питання ресурсної забезпеченості закладів освіти та підготовки викладачів до роботи з жінками, які мають різний життєвий досвід, травматичні події та потребують психосоціальної підтримки.

Безперечно, у контексті післявоєнного відновлення Україна має унікальну можливість використати міжнародні практики для створення справді інклюзивної системи професійної освіти і навчання. Передусім, йдеться не лише про модернізацію матеріальної бази, а й про зміни у підходах – визнання різних життєвих траєкторій жінок, подолання стереотипів, врахування доглядового навантаження тощо.

Закономірно, що запровадження онлайн-курсів, модульного та вечірнього навчання, розвиток дуальної

освіти, створення освітньо-професійних маршрутів, що поєднують теорію з оплачуваною практикою, можуть суттєво змінити ситуацію з професійною підготовкою жінок в Україні в умовах воєнного стану, трансформації ринку праці та галузей економіки.

Законодавчі ініціативи, спрямовані на забезпечення рівних умов для жінок у професійному розвитку, мають суттєві недоліки, що ускладнюють їхнє практичне застосування. Відсутність дієвих механізмів реалізації, недостатня комунікаційна стратегія та слабе врахування міжнародного досвіду призводять до того, що рівноправність у професійній сфері залишається лише формально закріпленим принципом. Для реального покращення ситуації необхідно не лише розширювати доступ жінок до професійної освіти, а й забезпечувати їхній супровід на всіх етапах – від вибору професії до подальшого працевлаштування та професійного розвитку.

Також необхідна цілеспрямована інформаційна кампанія про можливості професійного навчання та перекваліфікації, особливо в регіонах з великою кількістю внутрішньо переміщених осіб.

Жінки, які залишилися в Україні, є потенційним ресурсом для відновлення економіки, і завдання держави – створити умови для його реалізації. Досвід Європейського Союзу та інших країн, які пережили військові конфлікти, свідчать про важливість розвитку системи професійної підготовки жінок. За наявності необхідних умов публічного управління професійною підготовкою, жінки можуть успішно інтегруватися в ринки праці, навіть у нетрадиційних галузях. Україна має шанс побудувати сучасну систему професійної освіти і навчання впродовж життя, яка стане рушієм не лише відновлення, а й гендерної рівності.

Узагальнюючи викладене, ми вважаємо, що у сучасному світі розвиток професійної освіти для жінок та залучення жінок до професійного навчання набуває стратегічного значення, адже жінки є важливими агентами змін у суспільстві, а тому конче необхідним є розроблення та реалізація державних механізмів забезпечення публічного управління професійною підготовкою жінок в Україні в умовах воєнного стану та у поствоєнний період, трансформації ринку праці та галузей економіки.

References

1. We are the global champion for gender equality. (n.d.). *unwomen.org*. Retrieved from: <https://www.unwomen.org> [in English].
2. Ukraine businesses hire more women and teens as labour shortages bite. (n.d.). *reuters.com*. Retrieved from: <https://www.reuters.com> [in English].
3. Постанова Кабінету Міністрів України Про realizatsiiu eksperymentalnoho proektu shchodo orhanizatsii profesiinoho navchannia zhinok dlia pratsevlashtuvannia u sferakh, de vony byly tradytsiino nedostatno predstavleni vid 15.11.2024 r. No. 1302 [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine On the implementation of a pilot project to organize professional training for women for employment in areas where they have traditionally been underrepresented dated 15.11.2024 No. 1302]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://surl.li/prnvxz> [in Ukrainian].
4. Nakaz Ministerstva rozvytku hromad ta terytorii Ukrainy Pro zatverdzhennia Pereliku terytorii, na yakykh vedutsia (velysia) boiovi dii abo tymchasovo okupovanykh Rosiiskoiu Federatsiieiu vid 28.10.2025 r. No. 376 [Order of the Ministry of Community and Territorial Development of Ukraine On approval of the List of territories in which hostilities are (were) being conducted or temporarily occupied by the Russian Federation dated 28.10.2025 No. 376]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0380-25#Text> [in Ukrainian].

DOI 10.34132/mspc2025.02.13.44

Olha Cherniakova

CURRENT ISSUES OF PUBLIC MANAGEMENT AND VOCATIONAL TRAINING OF WOMEN IN UKRAINE IN THE CONDITIONS OF MODERN CHALLENGES AND THREATS

The current issues of public management of professional training for women in Ukraine under martial law, transformation of the labor market and sectors of the economy, and formation of priority areas for regulating the market of educational services and women's employment are considered.

The need to develop a mechanism for improving the professional training and employment of the female population in Ukraine under martial law and in the post-war period was emphasized at the national, regional and local levels, capable of ensuring a balanced labor market and educational services, taking into account the significant number of women who become the main breadwinners of their families, integrate into new professional fields or return to work after a break caused by the war.

Keywords: *mechanisms, state policy, public administration, professional training, martial law, post-war period, labor market, educational services market, unemployment, women's education, employment.*

Відомості про авторів / Information about the authors

Ольга Чернякова, аспірантка кафедри публічного управління і проектного менеджменту Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти», м. Київ, Україна. E-mail: cherniakovaolha1@gmail.com, orcid: <https://orcid.org/0009-0004-2040-6144>.

Olha Cherniakova, PhD-student of the Department of Public Administration and Project Management of the Educational and Research Institute of Management and Psychology SIHE «University of Educational Management», Kyiv, Ukraine. E-mail: cherniakovaolha1@gmail.com, orcid: <https://orcid.org/0009-0004-2040-6144>.

© О. Чернякова

Стаття отримана редакцією 03.10.2025.